

Maatwerk gewenst in de bestrijding van invasieve exoten

Wat moeten overheden aan met de bestrijding van invasieve exoten? Moeten er subsidies komen, of werken convenanten of wetten beter? Research voor Beleid heeft in opdracht van het Boschap en het ministerie van LNV onderzoek gedaan naar de vraag hoe sturingsinstrumenten het effectiefst kunnen worden ingezet. Wat blijkt? Van de individuele sturingsinstrumenten valt vaak weinig soelaas te verwachten, maar maatwerkoplossingen kunnen wel degelijk effectief zijn.

— MARLEEN DE KLEIJN (RESEARCH VOOR BELEID)

Uitgangspunt voor de bestijding van invasieve exoten is de Nota Invasieve exoten uit 2007. De Nota stelt dat zoveel mogelijk voorkomen moet worden dat exoten het land in komen. De verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de overheid. Preventie is echter niet altijd mogelijk. Als de invasieve exoot zich gevestigd heeft, is het aan de terreinbeheerders de exoot op hun terrein te bestrijden. Zij staan hiermee voor een lastig dilemma: exoten kunnen veel schade aanrichten, maar in sommige gevallen is het niet meer mogelijk een exoot weg te krijgen en bestrijding is bovendien erg kostbaar. Er moet dus steeds een afweging gemaakt worden of de opbrengsten van de bestrijding wel opwegen tegen de kosten. Overheden kunnen op het standpunt staan dat de schade die een exoot aanricht onaanvaardbaar groot is. In dat geval staan de overheden verschillende instrumenten ter beschikking waarmee ze terreineigenaren kunnen stimuleren of dwingen tot bestrijding over te gaan.

foto Hans van den Bos

Wetgeving: niet te handhaven

Nederland kent wetgeving die de bestrijding van bepaalde invasieve exoten verplicht stelt. Zo stelt de Plantenziektewet dat de verspreiding van de eikenschimmel voorkomen moet worden. Uit onderzoek van de Plantenziektkundige Dienst blijkt echter dat de eikenschimmel door heel Nederland voorkomt en (zonder maatschappelijk onaanvaardbare kosten) niet meer uit te roeien is. De overheid voert daarom geen actief opsporingsbeleid, maar probeert terreineigenaren door voorlichting te overtuigen van de noodzaak tot bestrijding. De voorlichting blijkt echter niet echt aan te slaan. Dit illustreert waarom wetgeving op dit vlak vaak problematisch is: de exoot komt in zulke grote aantallen voor dat het handhaven van de wet een ondoenlijke klus is. Voorlichting kan de naleving van de wet ondersteunen, maar als de partijen het nut van de wet niet inzien, heeft de wet hoogstwaarschijnlijk weinig effect.

Subsidie: integrale bestrijding is noodzakelijk

Omdat de kosten van de bestrijding van invasieve exoten vaak hoog zijn, lijken subsidies een geschikt middel. Echter, als de ene terreineigenaar wel gebruikt maakt van de subsidie en de ander niet, is het nog steeds niet effectief. De exoot blijft zich immers razendsnel verspreiden. Bij de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers blijken subsidies in sommige gevallen wel te werken. Onder andere in de provincie Utrecht kunnen grondeigenaren subsidie ontvangen voor bepaalde beheers- en inrichtingsmaatregelen. Onderdeel hiervan kan de bestrijding van de Amerikaanse vogelkers zijn. Wanneer verschillende eigenaren gezamenlijk een subsidieaanvraag indienen, bijvoorbeeld onder de coördinatie van de Bosgroepen, kan de bospest integraal worden bestreden. In de ervaring van de Bosgroepen kunnen er met deze gebiedsgerichte projecten grote successen worden geboekt. Er is bij overheden echter onvoldoende draagvlak om de subsidiemogelijkheden substantieel uit te breiden.

Prunusbestrijding

Convenanten: te vrijblijvend

De afgelopen jaren zijn ook convenanten ingezet om de bestrijding van ziekten en plagen aan te sturen. In een convenant maken partijen afspraken met elkaar, maar deze zijn niet bindend. Er moet daarom voldoende draagvlak voor de afspraken zijn. Dit draagvlak is er alleen als de betrokken partijen een gedeelde visie hebben op het nut en de noodzaak van de bestrijding. En dit is nu juist zo vaak afwezig bij de bestrijding van invasieve exoten. Dit bleek ook het geval te zijn bij het convenant dat alle grote terreinbeheerders van de provincie Noord-Holland in 2005 afsloten om de iepziekte te bestrijden. Door gebrek aan draagvlak werden de afspraken niet nageleefd. Het uitvalspercentage van zieke iepen lag na afloop van het convenant nog even hoog als bij de start. Het convenant heeft als voordeel dat het relatief snel en tegen lage kosten kan worden afgesloten, maar in veel gevallen is het te vrijblijvend en dus niet effectief.

Wat werkt wel?

Het is duidelijk dat sturingsinstrumenten in veel gevallen het beoogde doel niet behalen. En echte succesvoorbeelden zijn maar moeilijk te vinden. In de provincie Friesland lijkt er wel één te zijn, namelijk de Stichting Iepenwacht. Deze stichting draagt sinds 2005 zorg voor de bestrijding van de iepziekte, zowel in natuurgebieden als in gemeenten, inclusief de iepen van particulieren. Ruim twintig Friese gemeenten en de grote terreinbeheerders hebben een convenant afgesloten waarin afspraken zijn gemaakt over deelname aan de stichting voor een periode van 15 jaar. Essentieel is dat daarnaast met alle partijen juridisch bindende beheerovereenkomsten zijn afgesloten. Er zijn verschillende sturingsinstrumenten met elkaar gecombineerd, en dit lijkt tot nu toe een succes te zijn. Er wordt overwogen om de Stichting ook in te zetten bij de bestrijding van andere ziekten, zoals de eikenschimmel of de eikenprocessierups.

Het Team Invasieve Exoten

Het Team Invasieve Exoten bestaat sinds begin 2009 en maakt onderdeel uit van de Plantenziektenkundige Dienst. De belangrijkste taak is het adviseren van het ministerie van LNV over exoten op het land, in het water en in de lucht. Het team wil samen met anderen, zoals terreinbeheerders, komen tot een zo goed mogelijk aanpak van invasieve exoten.

Het Team Invasieve Exoten analyseert de risico's van exoten voor met name de biodiversiteit, maar ook de economie, volksgezondheid en veiligheid. Verder maakt het inzichtelijk welke maatregelen effectief zijn tegen invasieve exoten. In het algemeen is preventie de meest (kosten)effectieve manier om schade door invasieve exoten te voorkomen. Daarom probeert het team potentieel schadelijke exoten te identificeren die in de nabije toekomst in de Nederlandse natuur kunnen terechtkomen. Preventie is echter niet altijd haalbaar. Reden om nieuwe invasieve exoten in Nederland zo snel mogelijk te willen opsporen met gerichte monitoring, zodat ingrijpen beter mogelijk is. Verder wordt er gebouwd aan een groot signaleringsnetwerk. Inmiddels doen alle PGO's (zoals de Zoogdiervereniging), Waarneming.nl, Sportvisserij Nederland en de KNNV mee aan een exoten-signaleringsproject. Ook terreinbeheerders kunnen hieraan meedoen.

Wiebe Lammers

Coördinator Team Invasieve Exoten

j.w.lammers@minlnv.nl

Hiermee is echter niet dé succesformule gevonden. Deze bestaat ook niet, elke soort stelt zijn eigen eisen. Overheden moeten niet de denkfout maken uit te gaan van het reguliere aanbod van sturingsinstrumenten. Uitgangspunt moeten altijd de specifieke kenmerken van de exoot zijn en het specifieke krachtenveld (partijen, belangen) waarbinnen de exoot moet worden bestreden. Vervolgens moet een maatwerkoplossing gevonden worden die hierbij aansluit.

Marleen de Kleijn werkt bij Research voor Beleid, bureau voor beleidsonderzoek
m.de.kleijn@research.nl

Meer informatie:

Het rapport Bestrijding van invasieve exoten. Onderzoek naar het sturingsinstrumentarium, Research voor Beleid, Zoetermeer (2008) is te vinden op: www.research.nl.